

Závery a odporúčania národnej konferencie Stratégia environmentálnej výchovy a vzdelávania na školách SR

Druhá národná konferencia **Stratégia environmentálnej výchovy a vzdelávania na školách** sa uskutočnila v Bratislave v dňoch 16.–17. novembra 1995. Odznelo na nej 85 referátov v pléne a v štyroch sekciách. Sekcie sa tematicky členili na environmentálnu výchovu a vzdelávanie na vysokých školách a univerzitách tretieho veku, na stredných školách, základných školách a v predškolských zariadeniach, v záujmových a mimoškolských aktivitách (stručnú informáciu o tomto podujatí sme priniesli v predošlom čísle - poznámka redakcie).

Účastníci konferencie konštatujú, že:

1. Závery z 1. konferencie prispeli k rozvoju a skvalitneniu environmentálneho vzdelávania. Ovplyvnili prístup k problematike environmentálneho vzdelávania na vládnej a mimovládnej úrovni, kde boli akceptované všetky najzávažnejšie odporúčania konferencie.

2. Národná konferencia je širokou poznatkovou základňou pre prácu Koordinačnej komisie pre oblasť environmentálnej výchovy a vzdelávania pri MŽP SR.

3. Národná konferencia umožnila výmenu poznatkov a poskytla prehľad o stave výučby, názoroch a veľa faktografických poznatkov o environmentálnej výchove a vzdelávaní na Slovensku. Prejavila sa veľká rôznorodosť chápania problematiky životného prostredia a prístupu k výučbe.

4. Prejavil sa významný nárast odborníkov, ktorí sa zaujímajú ale-

bo realizujú pri environmentálnej výchove a vzdelávaní obyvateľstva. Tento záujem treba vhodnými formami podchytiť.

Účastníci konferencie odporúčajú:

5. Rozpracovať podklady a materiály pre stratégiu environmentálnej výchovy a vzdelávania, ako boj proti nevedomosti a ľahostajnosti, so zreteľom na cieľové skupiny absolventov a na obsah a formu výučby.

6. Organizovať každé 2 roky národnú konferenciu o stratégii environmentálnej výchovy a vzdelávania ako rámcové, systémovo zamerané podujatie, ktoré bude jednou z hlavných aktivít Stájej konferencie pre ekologické a environmentálne vzdelávanie a výchovu.

7. So zreteľom na rôznorodosť problematiky nie je možné na národných konferenciách venovať sa do hĺbky všetkým oblastiam environmentálnej výchovy a vzdelávania. Odporúča sa organizovať každé 2 roky špecializované semináre pre jednotlivé stupne a formy vzdelávania.

8. Rozšíriť pôsobnosť Koordinačnej komisie pre oblasť environmentálnej výchovy a vzdelávania pri MŽP SR na všetky rezorty a inštitúcie zainteresované do environmentálnej problematiky.

9. Pripraviť systém vzdelávania na dvoch úrovniach. – *Aktuálna úroveň* – s cieľom zapojiť do ekologickej a environmentálnej výučby a výchovy súčasne všetky stupne vzdelávania. – *Postupná úroveň* – s cieľom zabezpečiť plynule, na sy-

stémovom princípe, výchovu od predškolského veku cez I. a II. stupeň, vysoké školy, postgraduály, až po tretí vek.

Vysoké školy a univerzity tretieho veku

Účastníci sekcie pre vysoké školy a univerzity tretieho veku odporúčajú:

- V oblasti riadenia naďalej podporovať pod gestorstvom MŽP SR činnosť stálej expertnej skupiny pre environmentalizáciu a ekologizáciu výchovy a vzdelávania na vysokých školách s dlhodobou pôsobnosťou na tvorbu koncepcie uceleného systému ekologickej a environmentálnej výchovy a vzdelávania na vysokých školách.

- V oblasti štruktúry vzdelávania uskutočniť environmentalizáciu a ekologizáciu všetkých študijných plánov odborného a pedagogického smeru štúdia zaradením povinných študijných predmetov, tzv. environmentálneho minima, do nižších ročníkov štúdia.

- Koncepcie dopracovať obsahové zameranie medziodborového štúdia s vyprofilovaním prierezových poznatkov z tzv. environmentálne orientovaných poznatkových blokov.

- V učiteľskom smere štúdia iniciovať študijné aprobácie environmentalistika, ekológia alebo environmentálna ekológia a ďalší predmet.

- V inštitucionálnej oblasti posilňovať ekologicky a environmentálne zamerané katedry a fakulty a v závislosti od spoločenskej požiadavky zriaďovať nové ekologické a environmentálne katedry, ďalšie pracoviská vysokých škôl tohto zamerania a spoločné združené pracoviská pre výskum a výučbu v starostlivosti o životné prostredie medzi fakultami vysokých škôl a ústavmi SAV.

- V oblasti informatiky vybudo-

vať, trvalo udržiavať a aktualizovať databázu z environmentálnej oblasti a sprístupniť ju prostredníctvom SANET-u. Treba zabezpečiť informácie:

- o ekologických a environmentálnych študijných odboroch, študijných odboroch s environmentálnym zameraním a ich študijných programoch,

- o stave ekologizácie a environmentalizácie študijných plánov a učebných osnov environmentálne zameraných študijných predmetov, a to osobitne pre študijné odbory odborného a pedagogického smeru štúdia na fakultách vysokých škôl v SR,

- o vybraných informáciách zo zahraničia,

- o environmentálne zameraných aktivitách na vysokých školách i mimo nich,

- o odborníkoch – environmentalistoch.

- Osobitnú starostlivosť venovať vysokým školám medicínskeho zamerania a so spoločenskovednou a umeleckou orientáciou, na ktorých sa environmentálne vzdelávanie a výchova systematicky a celoplošne doteraz uplatňovali iba v malej miere.

- Podporiť praktickú seminárnu výučbu, rozšíriť rozsah praktických cvičení a foriem výučby podporujúcich aktívny prístup pri získavaní vedomostí a uplatňovaní syntetického prístupu.

- Uskutočňovať pracovné semináre pre otázky ekologickej a environmentálnej terminológie.

- Vypracovať návrh osnovy predmetu Ekologické základy životného prostredia alebo environmentálna ekológia, ako súčasť predmetov všeobecného základu v I. ročníku všetkých vysokých škôl.

- Vypracovať návrh na spoločný základ štúdia ekológie a environmentalistiky v rámci predmetov povinných, riadeného a voľného výberu pre fakulty pripravujúce ekológov a environmentalistov.

- Vypracovať návrh na celkové profily absolventov štúdia ekologického a environmentálneho zamerania, v súlade s požiadavkami na ich uplatnenie v praxi.

- Nedostatkom je skutočnosť, že v Akreditačnej komisii, poradnom orgáne vlády pri MŠ SR, nie sú zastúpení odborníci z ekológie a environmentalistiky.

- Odporúča sa do pozornosti časopis Životné prostredie, ktorý sa 30 rokov venuje otázkam a problémom využiteľným v procese výučby ekológie a environmentalistiky.

Stredné školy

Účastníci rokovania sekcie stredných škôl konštatujú, že národná konferencia splnila svoj cieľ. Žiadajú zabezpečiť vydanie zborníka referátov a diskusných príspevkov z konferencie a jeho rozoslanie všetkým účastníkom, školským správam, metodickým centram a ďalším inštitúciám a organizáciám podieľajúcim sa na environmentálnej výchove a vzdelávaní.

Na základe prednesených referátov a diskusných príspevkov účastníci sekcie odporúčajú:

- Dopracovať a schváliť environmentálne minimum – učebné osnovy environmentálnej výchovy pre základné a stredné školy – a v nadväznosti na to zabezpečiť vydanie odbornometodických publikácií a materiálov pre učiteľov a žiakov.

- Pravidelne organizovať inovačné a špecializačné postgraduálne štúdium a kurzy i ďalšie podujatia na tému "environmentálna výchova na stredných školách pre učiteľov prírodovedných i spoločenskovedných predmetov" prostredníctvom metodických centier a Štátneho pedagogického ústavu v Bratislave a vydávať k nim (alebo zabezpečiť) odbornometodické materiály pre učiteľov.

- Zabezpečiť, aby súčasťou pri-

pravovanej inovácie učebných osnov stredných škôl bola aj výrazná environmentalizácia a ekologizácia ich obsahu. Osobitne posúdiť obsah odborných predmetov na SOŠ a SOU podľa skupín študijných a učebných odborov a urobiť ich úpravy, alebo vypracovať k nim odbornometodické materiály environmentálneho charakteru. V nových osnovách odstrániť encyklopedický prístup, aby mal učiteľ dostatok času aj na environmentálnu výchovu.

- Zväziť možnosti zavedenia povinného predmetu environmentálna výchova do učebných plánov stredných škôl. Vypracovať učebné osnovy voliteľného a nepovinného predmetu environmentalistika a o tento predmet doplniť zoznamy voliteľných a nepovinných predmetov na stredných školách.

- Nadviazať na širšiu a účinnejšiu spoluprácu stredných škôl s mimorezortnými a mimovládnyimi organizáciami a inštitúciami ekologického a environmentálneho zamerania, s cieľom integrovať finančné, materiálne, personálne a ďalšie možnosti v záujme kvalitnej prípravy a realizácie vhodných mimovyučovacích a mimoškolských aktivít, podujatí pre učiteľov a žiakov.

- Rozpracovať výsledky prieskumov environmentálneho vedomia žiakov stredných škôl, ktoré uskutočnilo Ústredné inšpekčné centrum v Bratislave r. 1995 a Štátny inštitút odborného vzdelávania r. 1994, publikovať informácie a závery z nich a využiť ich v príprave a ďalšom vzdelávaní učiteľov i pri vypracúvaní odbornometodických materiálov.

- Zavedenie povinných predmetov Etická výchova a Náboženská výchova do praxe stredných škôl nespájať s rušením predmetu Základy ekológie a Ekológia v prípade, že v 1. ročníku štúdia je v učebnom pláne maximálny počet hodín.

- Zaradiť do katalógov povolání profesie absolventov špecializácií stredných škôl so študijnými odborami ekologického zamerania.

- Vytvoriť v Slovenskej televízii ucelený systém vzdelávacích programov ekologicky a environmentálne zameraných tak, aby bol vhodný i pre základné a stredné školy. Televíznu reklamu spájať so šotmi zameranými ekologicky a environmentálne.

- Zvýrazniť environmentálny charakter cvičení a kurzov na ochranu človeka a prírody, ktoré sa konajú v 1.–3. ročníku štúdia.

- Vyučovanie predmetov Ekológia a Základy ekológie orientovať na problematiku všeobecnej ekológie, akceptujúcej etické a racionálne prístupy človeka vo vzťahu k prírode.

- Podporovať projekt UNESCO, zameraný na vzdelávanie učiteľov stredných škôl, ktorý bude realizovať Štátny inštitút odbornej výchovy, Vysoká škola pedagogická v Nitre a metodické centrá.

- Na ďalšej konferencii o environmentálnej výchove, ako aj na podobných podujatiach pre učiteľov, zabezpečiť aj ponuky, resp. predaj vhodných publikácií a materiálov ekologického a environmentálneho charakteru.

Základné školy a predškolské zariadenia

Účastníci sekcie pre základné školy a predškolské zariadenia odporúčajú:

- Pokračovať v tvorivom skvalitňovaní a realizácii environmentálnej výchovy na školách prípravou učiteľov formou seminárov, workshopov, tréningov s podporou metodických oddelení ŠS, metodických centier a Štátneho pedagogického ústavu.

- Iniciovat vytváranie databáz z existujúcich materiálov pri školách, a tak umožniť zvýšenie infor-

movanosti záujemcov z radov pedagógov o realizované aktivity v environmentálnej výchove.

- Hľadať všetky možné formy komunikácie medzi pedagógmi, umožňovať prezentáciu učiteľom s dobrými skúsenosťami v tejto oblasti.

- Finančne podporovať zo strany MŠ SR realizáciu praktickej činnosti environmentálnej výchovy.

- Podporovať rozširovanie národnej siete škôl podporujúcich zdravie, a tak komplexne pôsobiť na humánnosť vo vzdelávaní a formovanie nového životného štýlu.

- Pri realizácii environmentálnej výchovy hľadať spôsoby spolupráce s mimovládnyimi organizáciami a centrami voľného času s cieľom využiť ich skúsenosti z environmentálnej výchovy.

- Súčasťou environmentálnej výchovy musí byť komplexné pôsobenie na osobnosť žiaka, ktorá je rozhodujúca pre využitie poznatkov v jeho konaní. Umožniť učiteľom využívať integrované tematické vyučovanie ako jednu z efektívnych metód formovania osobnosti.

- Budovať na metodických oddeleniach ŠS a metodických centrách knižnice s literatúrou orientovanou na všetky témy relevantné k environmentálnej výchove a poskytovať pravidelné informácie o prírastkoch v pedagogickej tlači (Pedagogické spektrum).

- Využiť zámery z prieskumu o uplatňovaní environmentálnej výchovy na školách a úrovni environmentálneho vedomia žiakov na ZŠ pri praktickom uplatňovaní environmentálnej výchovy v činnosti škôl.

- Prijat' učebné osnovy pre ZŠ a SŠ "environmentálne minimum" ako nadpredmetový model environmentálnej výchovy na školách. Realizácia interdisciplinárneho prístupu k environmentálnej výchove prispeje k jej globálnemu poňatiu už v ZŠ.

Environmentalizácia záujmových a mimoškolských aktivít

Účastníci sekcie pozitívne hodnotia rozvoj spolupráce, ktorý sa medzi MŠ SR a mimovládnyimi organizáciami rozvinul v období od poslednej konferencie v apríli 1994. Rovnako vysoko oceňujú akceptovanie mimovládnych organizácií ako partnera (napríklad vytvorením subkomisie pre NGOs v koordináčnej komisii pre environmentálne vzdelávanie a výchovu pri MŽP SR). Odporúčajú:

- Pokračovať v prehlbovaní komunikácie a spolupráce v oblasti environmentálnej výchovy medzi štátnymi a mimovládnyimi organizáciami a podporovať overené projekty a inovatívne projekty environmentálnej výchovy mimovládnych organizácií.

- Vytvoriť väčší priestor v učebných osnovách pre praktickú environmentálnu výchovu v teréne a chápať ju ako súčasť štandardného vyučovacieho procesu (nie ako nadštandardné vyučovanie).

- Vytvoriť finančné prostriedky pre školy, aby sa mohli zúčastňovať programov environmentálnej výchovy v centrách environmentálnej výchovy.

- Vytvoriť fond špecializovaný na podporu environmentálnej výchovy.

- Iniciovat vypracovanie legislatívnej podpory sponzorovania projektov environmentálnej výchovy realizovaných mimovládnyimi organizáciami (napríklad daňové úľavy sponzorov).

- Umožniť centráam voľného času a centráam environmentálnej výchovy vstupovať do vyučovacieho procesu (revíziou existujúcej vyhlášky).

- V súlade so závermi 28. generálnej konferencie UNESCO zaviesť pojem celoživotné vzdelávanie, ktoré má dve zložky – formálnu a neformálnu – a nahradiť ním pojmy školské vzdelávanie a mimoškolská výchova.